

Haridus- ja Teadusministeerium

Teie 12.06.2024

nr 8-1/24/2608-2

Meie 03.07.2024

nr 1-12/737-2

Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse eelnõu

Lugupeetud minister

Täname Teid võimaluse eest anda tagasisidet teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse eelnõule (edaspidi ka *eelnõu*) ja kaasnevatele dokumentidele.

Kultuuriministeerium ei kooskõlasta eelnõu alljärgnevatel põhjustel. Oleme seisukohal, et mitmed eelnõus väljatoodud põhimõtted ja tegevussuunad tuleb kindlasti täiendavalt läbi rääkida ja mõtestada, enne kui eelnõuga saab edasi liikuda.

1. Eelnõust ei selgu, kuidas hakkab edaspidi toimuma evalveerimata, kuid teadustöö kohustusega muuseumide ja Eesti Rahvusraamatukogu teadus- ja arendustegevuse (edaspidi ka *TA*) rahastamine.

Muuseumiseaduse § 2 lõike 1 punkti 6 kohaselt on muuseum juriidiline isik või asutus, kes teeb muuseumikoguga seotud uurimis- või teadustööd ja esitab regulaarselt selle tulemusi avalikkusele näituste, haridustegevuste või -sündmuste ja teaduslike või populaarteaduslike publikatsioonide vahendusel (märgime ka, et eelnõu seletuskirja lk 17 on viide muuseumiseaduse eelmises redaktsioonis toodud definitsioonile). Seega on muuseumikoguga seotud teadustegevus üks muuseumi põhitegevustest.

Eelnõu seletuskirjas sõnastatakse põhimõte, et riik ei peaks toetama TA põhiinstrumentidest nende asutuste tegevust, kes ei paku avalikku hüve ning nende TA kvaliteeti ei ole hinnatud. Ebaselgeks jääb, kas see põhimõte laieneb ka muuseumidele ja Eesti Rahvusraamatukogule.

Märgime, et muuseumid pakuvad avalikku hüve, kuid oleme seisukohal, et kõikidel muuseumidel ei peaks olema kohustust läbida evalveerimine.

Selle taustal jääb ka endiselt ebaselgeks, kuidas saab ministeerium toetada TA põhiinstrumentidest muuseumides tehtavat teadust (mis tuleneb muu hulgas muuseumiseaduses sätestatud kohustusest), kui muuseum ei ole evalveeritud ja seega ei vasta eelnõuga kehtestatavale teadus- ja arendusasutuse definitsioonile.

Lisame, et ka Eesti Rahvusraamatukogul on seadusest tulenev teadustöö kohustus. Eesti Rahvusraamatukogu seaduse § 4 lõike 4 punkti 1 kohaselt on Rahvusraamatukogu ülesanded

teadus- ja arendusasutusena raamatukogunduse, infoteaduse, raamatukoguteaduse, raamatuteaduse ja bibliograafia ning nendega seotud valdkondade teadus- ja arendustöö, Eesti raamatukogude asjakohane nõustamine, raamatukogutöötajate täienduskoolituse korraldamine ning osavõtt rahvusvahelistest ja riiklikest teadus-, arendus- ja koostööprogrammidest.

Eelnõust ei selgu, millistest finantsinstrumentidest rahastatakse edaspidi evalveerimata muuseumides ja Eesti Rahvusraamatukogus tehtavat teadustööd.

Kultuuriministeeriumil kui peamisel riigi muuseumivõrgu eest vastutajal ei ole võimalik eelnõu kooskõlastada, kui meie jaoks ülimalt tähtis küsimus – muuseumide ja muude teadustöö kohustusega evalveerimata asutuste rahastamine – ei ole eelnõus selgelt ja üheselt mõistetavalt sätestatud.

2. Rahvusteaduste määratlus peaks loetlema neid keele ja kultuuri uurimise valdkondi, kus peaks rahvusteaduste edendamine olema tagatud.

Eelnõu § 2 punkti 6 kohaselt on rahvusteadused Eesti ajalugu, folkloristika, keeleteadus, kunstiteadus, sealhulgas muusika- ja teatriteadus ja kirjandusteadus ning teised teadused, mille uurimistulemustel on otsene mõju eestlaste enesemääratlusele ning mis sellega aitavad kujundada ja säilitada eestlaste identiteeti.

Juhime tähelepanu, et hetkel ei ole Eestis ruumiloome, muusika ja teatri valdkonnas rahvusprofessuure. Rahvusteaduste rahastuse jagunemine ülikoolide vahel ja temaatiline jaotus on jätkuvalt ebaselge ning eelnõu selles küsimuses antud juhul suuremat selgust ei loo. Palume viidatud küsimust täpsustada.

3. Kultuuriministeerium ei saa nõustuda, et kõikidel ministeeriumitel ei ole võrdset võimalust osaleda TAI poliitika kujundamise elluviimisel ja kaasaraaõkimisel. Kultuuriministeeriumi ja ka teiste ministeeriumide esindajaid ei ole kummaski eelnõus kirjeldatud nõuandvas kogus. Praegune eelnõu on kaldu Haridus- ja Teadusministeeriumi huvide poole, kes on samaaegselt ka üks valdkondlikest ministeeriumidest.

Juhime tähelepanu, et eelnõus välja toodud nõuandvate kogude rollid on ebaselged ja/või kattuvad. Valdkondlikel ministeeriumidel puudub võimalus neid puudutavates aruteludes osaleda ja oma seisukohti esitada.

4. Eelnõus on kirjeldatud kõik teadussüsteemi osapooled, välja arvatud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (edaspidi *TAI*) koordinatsioonikogu, mis on ainus kogu, kus on esindatud kõik ministeeriumid ja mille peamine fookus on valdkondlikul TA-l.

Puuduvad selgitused, miks ainsat kõiki ministeeriumeid ühendavat koordinatsioonikogu ei ole peetud vajalikuks eelnõus sätestada. Oleme seisukohal, et TAI koordinatsioonikogu rollid ja vastutus tuleb eelnõus välja tuua ning anda selge õiguslik määratlus koordinatsioonikogu tegevusele.

5. Eelnõu § 7 lõike 2 punkti 2 kohaselt korraldab ministeerium teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni valdkonnas oma valitsemisalale tarviliku teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rahastamist vastavalt käesoleva seaduse §-s 19 sätestatule.

Juhime tähelepanu, et eelnõu § 19 sätestab, et ainus valdkondlikele ministeeriumidele lubatud rahastusinstrument on TA sihttoetus. Puudub selgitus, miks selline piirang on ministeeriumidele seatud. Palume viidatud punkti täpsustada. TA sihttoetus on juriidilisele isikule ja asutusele riigi eesmärkide täitmiseks määratav TA toetus. Eelnõus kajastatud mõte oleks arusaadavam, kui § 7 lõike 2 sätestaks selgelt, et ministeerium jagab juriidilistele isikutele sihttoetusi.

6. Eelnõu § 7 lõikes 3 käsitletakse TA tegevuse eest vastutava ministeeriumi ülesandeid TA tegevuse valdkonnas. Lisatud on uus punkt 3, mis sätestab, et Haridus- ja Teadusministeerium koordineerib ministeeriumite teadus- ja arendustegevust, lähtudes riigi strateegilistest eesmärkidest.

Juhime tähelepanu, et eelnõus ei ole mingil moel täpsustatud, milles täpselt seisnevad Haridus-ja Teadusministeeriumi koordineerivad ülesanded ja mil määral ja millistel juhtudel sekkub TA tegevuse eest vastutav ministeerium teiste ministeeriumide otsustuspädevusse valdkonna arenguks vajaliku TA tegevuse kavandamisel ja elluviimisel. Antud küsimus vajab kindlasti läbi rääkimist ja täpsustamist.

7. Eelnõu § 8 lõike 3 punkti 4 kohaselt nõustab TA poliitika rakendusüksus ministeeriume ja nende asutusi ministeeriumi valitsemisalale tarviliku teadus- ja arendustegevuse kavandamisel ja korraldab vajadusel selle elluviimist.

Juhime tähelepanu, et rakendusüksus ei nõusta valdkondlikke ministeeriume ja nende asutusi ministeeriumi valitsemisalale tarviliku teadus- ja arendustegevuse kavandamisel. Teadus- ja arendustegevuse kavandamine on valdkondliku ministeeriumi ülesanne. Rakendusüksus saab nõustada ministeeriume vaid teadus- ja arendustegevuse rakenduslikes küsimustes, kui vastav haldusülesanne on rakendusüksusele antud. Palume viidatud punkti muuta.

8. Teadus- ja Arendustegevuse ning Innovatsiooni Poliitika Nõukogu (edaspidi *TAIP*) põhimääruse kavandi § 2 lg 4 kohaselt nõustab nõukogu Vabariigi Valitsust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni valdkonna riikliku rahastamise küsimustes, sealhulgas valdkonna arenguks riigieelarves ettenähtud vahendite jaotamisel ministeeriumite vahel.

Jääb arusaamatuks, kuidas osalevad TAIP nõukokku mitte kuuluvad ministrid või ministeeriumid valdkondliku TA poliitika kujundamises ja valdkondliku TA vahendite jaotuse arutelus. Eelnõu kohaselt ei saa Kultuuriministeerium valdkonna eest vastutava ministeeriumina valdkondlike TA vahendite jaotuse teemal üheski eelnõus sätestatud otsustuskogus kaasa rääkida. Me ei saa sellise ettepanekuga kindlasti nõustuda – selline korraldus piirab selgelt Kultuuriministeeriumi (ja ka teiste ministeeriumite) võimalusi valdkondlikku TA poliitikat kujundada.

9. Teaduseetika korralduse rakendusakti kavandi § 4 kohaselt vastutab teadus- ja arendustegevuse korraldamisel asutus või juriidiline isik teaduseetika normide ja teaduse hea tava järgimise eest.

Määruse eelnõu kavandist selgub, et osapoolteks, keda teaduseetikaga seonduva õigused ja kohustused puudutavad, on teadus- ja arendusasutus, ülikool ja evalveeritud rakenduskõrgkool. Juhime tähelepanu, et teadus- ja arendustegevuse korraldamisega tegelevad ka ministeeriumid. Samuti viivad teadus- ja arendustegevust läbi muuseumid, Rahvusraamatukogu, uuringuasutused. Eelnõust ei selgu, kas muud teadustööd tegevad asutused ei omagi puutumust teaduseetikaga.

Paragrahvid 3 ja 4 viitavad kõikidele teadus- ja arendustegevusega tegelevatele asutustele ja isikutele, kuid täpsemad selgitused, nagu näiteks teavituskohustus, kehtestatakse vaid TA asutustele, ülikoolidele ja evalveeritud rakenduskõrgkoolidele. Muuseumid, Rahvusraamatukogu ja uuringuasutused ei ole uue määratluse kohaselt TA asutused. Oleme seisukohal, et viidatud sätted tuleb uuesti läbi rääkida ja täpsustada.

10. Teeme ettepaneku muuseumiseaduse § 1 lõige 4 tervikuna kehtetuks tunnistada, mitte seda muuta (eelnõu § 35). Kuna eelnõu ei sisalda enam teaduskollektsiooni mõistet ega selle hindamise korda, puudub sellel sättel sisuline mõte. Muuseumiseadus kohaldub nii või teisiti ainult neile avalik-õigusliku isiku muuseumidele (nt Tartu Ülikooli muuseum), kes on vabatahtlikult liitunud muuseumide infosüsteemiga MuIS ning sedagi ainult muuseumide infosüsteemiga seotud sätetes.

Ülikoolidele ega evalveeritud rakenduskõrgkoolidele muuseumiseadus ei kohaldu ka praegu. Kultuuriministeeriumi haldusala riigiasutustest on ainus evalveeritud teadus- ja arendusasutus Eesti Rahva Muuseum ning sellele asutusele peab muuseumiseadus kohalduma.

Kokkuvõttes ei selgu eelnõust, milline on valdkondliku teadus- ja arendustegevuse terviklik visioon. Seletuskirjas on kirjeldatud, et Eesti TAI süsteemi eksperdiraportis on tähelepanu juhitud vajadusele koordineerida TA tegevuse ja kõrghariduse vastavust ühiskonna vajadustele, mis eeldab ka valdkondlike ministeeriumite suuremat sekkumist. Eelnõust ei selgu, kuidas need valdkondlikud ministeeriumid, kes ei ole kaasatud kumbagi nõuandvasse kogusse, osalevad TA tegevuste planeerimises ja ministeeriumide üleses koordineerimises. Eelnõuga piiratakse rahastusinstrumentide võimalikku kasutust, jättes ministeeriumide ainsaks rahastusinstrumendiks juriidilisele isikule antava sihttoetuse. Teadustööga tegelevad evalveerimata asutused (muuseumid, haiglad, Rahvusraamatukogu, uuringuasutused), nende roll ja rahastamine on eelnõust täielikult välja jäänud.

Eelloetletud põhjustel ei ole Kultuuriministeeriumil võimalik eelnõu kooskõlastada. Oleme valmis oma ettepanekuid ja märkuseid vajadusel täiendavalt põhjendama ja selgitama.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Heidy Purga
minister

Viivian Jõemets
Viivian.Joemets@kul.ee